

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
WORKING PAPER SERIES**

Tartışma Metinleri

WPS NO/ 67 / 2017-01

**TÜRKİYE ÇİN DIŞ TİCARETİNİN
İNCELENMESİ**

Patıgılı KAWELİ*

Muhittin ADIGÜZEL**

* Patigulkawul@outlook.com T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans Programı Öğrencisi,

** Yrd. Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Lisans Programı, madiguzel@ticaret.edu.tr

Özet

Türkiye ve Çin arasındaki ticari ilişkiler 1965 yılında başlamış, 1971 yılında resmi diplomatik iş anlaşması yapıldıktan sonra iki ülke arasındaki ticaret hacmi artmıştır. 1995 yılından sonra Çin ekonomisinin hızlı büyümesinin ardından Çin'in Türkiye'ye olan ihracatında tekstil ürünlerin yerine mekanik ve elektrik ürünler en fazla ihraç edilen ürünler olmuş ve toplam ihracatın yarısını kapsamıştır. Türkiye'nin Çin'e olan ihracatındaki başlıca ürünler ise çelik, bakır ve mermer taş olarak öne çıkmıştır. Bu çalışmada Türkiye ve Çin ticaretinin son 15 yıllık ticareti incelemiş ve ikili ticaretin sonuçları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çin, Türkiye, ithalat, ihracat, küreselleşme, ticaret

Abstract

The commercial relations between Turkey and China began in 1965 and since the 1971 formal deputy business agreement has been made, it has begun to grow. After the growth of the Chinese economy, the exports to Turkey are growing and after 1995, instead of the original textile products, the mechanic and electric products are growing as the product category which is the most overtaken and they hold the half of total exports. The main products of Turkey's exports to China are steel, copper and marble stone categorization. This study examines the trade between Turkey and China over the past 15-20 years and gives a more detailed view of the trade between the two countries.

Keywords: China, Turkey, foreign trade, import, export, globalazation,

Giriş

Küreselleşme (Globalization) kavramı ilk defa 1833 yılında İngiliz iktisatçı W. FOSTER tarafından kaleme alınan “ Dünya Üzerindeki Kaynakların Dağılımı ve Kullanımı” başlıklı makalede kullanılmıştır.) terimi üzerine yapılan tanımlamalar, farklı bilim dalları ve farklı düşünce yapıları açısından değişiklik arz etmektedir. Bu tabir, ülkeler arasındaki bağların sıkılaşılarak ulusların birbirine yanaşması, coğrafi sınırların aşınması veya kalkması şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda Küreselleşme; “Küreselleşme; temel dinamikleri teknolojik itme ve neo-liberal ideolojik çekme olan dünya bazındaki bütünleşme sürecinde; mesafenin, mekânın, zamanın daralması ile birlikte ekonomide, teknolojiye, siyasette, kültür ve sosyal olaylarda dünya çapında asimetrik karşılıklı bağımlılığın ve organik bütünleşmenin artmasıdır” şeklinde tanımlanabilir (Adıgüzel, 2011, s. 357-358).

Küreselleşme dünya ekonomisinin yapısı, işleyişi ve içsel bağlarında önemli değişimlere neden olmakta, ekonomilerin daha yoğun entegrasyonunu ve birbirlerine olan bağımlılıklarını artırmaktadır. Genel olarak mal, hizmet, sermaye, finans piyasaları ve daha dar kapsamlı olarak emek piyasaları dünya çapında daha bütünleşmiş bir hale gelmektedir. Ekonomik küreselleşme denilince ilk akla gelen uluslararası ticaretteki artış ve gelişmedir. Ülkelerin küresel ekonomi ile bütünleşmeleri ve küreselleşme derecesi, dışa açıklık endeksi olarak adlandırılan dış ticaretlerinin (ithalat ve ihracat toplamı) GSMH'lerine oranı ile ölçülmektedir.

Uluslararası ticareti kolaylaştıran bir gelişme, taşımacılık ve iletişim masrafının hızla azalması olmuştur. Londra-New York arası üç dakikalık bir telefon konuşmasının fiyatı 1950’de 5,3 dolar iken, 1970’te 3,2 dolara ve 2000’de 0,9 dolara indi. Bir uçak yolcu- mil ücreti 1950’de 0,30 dolar iken, 1970’te 0,16 dolar ve 1990’da 0,11 dolara düştü. Bilgisayar devrimiyle, bilhassa internet ve dünya çapında ağın icadının bir sonucu olarak, iletişimde yeni bir çağ açılmıştır (Adıgüzel, 2011).

Ticaretteki bu artışın önemli nedenleri olarak şunlar sayılabilir; Gümrük tarifelerindeki indirimler ve tarife dışı engellerin azaldı, taşıma maliyetlerindeki büyük düşüş yaşandı. Endüstri içi ticareti arttı. Dışarıdan tedarik arttı. Toplumların zevk ve tüketim kalıplarındaki benzerlik arttı. Çok Uluslu Şirketlerin küresel pazarlama stratejileri ve faaliyetleri çoğaldı. Çok Uluslu Şirketlerin firma içi ticaretleri arttı. Bölgesel bütünleşmeler arttı. GATT/WTO kurumlarının kurulması ile dünya ticaret sisteminde

sağlanan gelişmeler, 1980'lerden sonra ve özellikle demir perdenin yıkılışıyla hükümetlerin liberal ekonomik politik tercihleri çoğaldı. Bankacılık sisteminde ve dış ticaretin finansmanında gelişmeler gerçekleşti. Dünyadaki mal ve hizmet standardizasyonundaki gelişmeler, Hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda ürün ömür devir sürelerinin kısalması ve bu kapsamda teknolojik yarışın artması, Uluslararası turizmdeki artış, Yabancı sermaye yatırımlarında ve uluslararası teknoloji ticaretindeki artışlar, Teknolojik gelişmeler ve ekonomik nedenlerle üretim süreçlerinin parçalanması sonucunda üretimi küreselleştirdi (Adıgüzel, 2011).

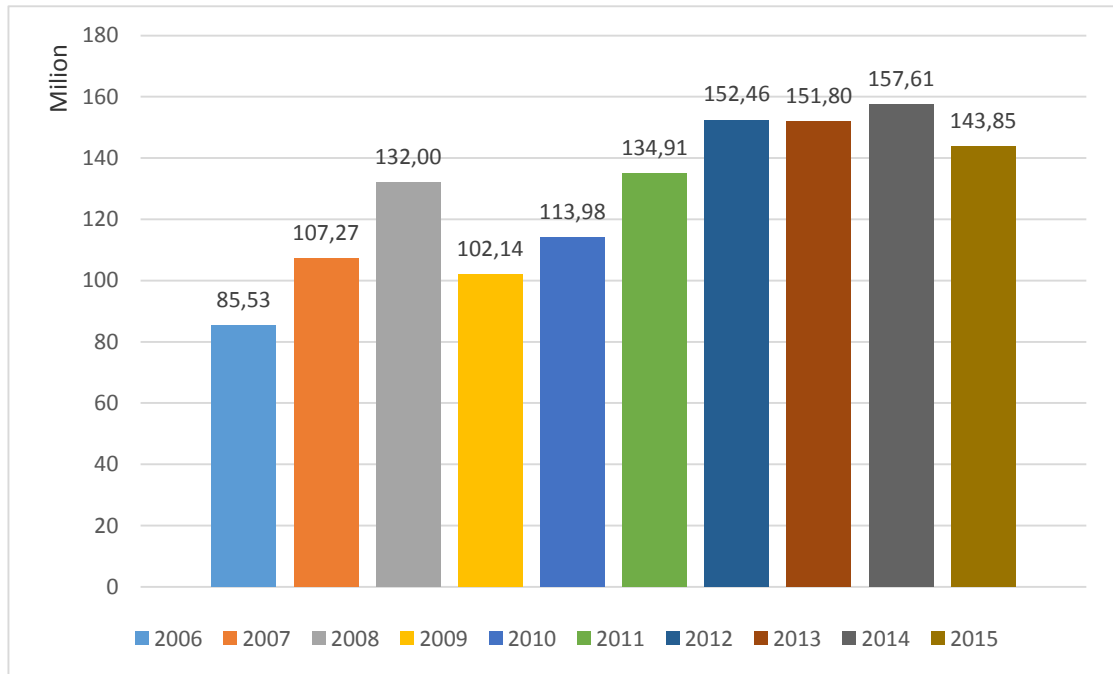
1980'den sonra giderek yoğunlaşan şekilde küresel ekonomiye entegre olan Türkiye'nin Çin ile doğrudan ticareti 1965 yılında başlamış, 1971 yılında diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra giderek artmıştır. Bu süreçte Çin'in başlıca ihracat malları tekstil ve giyim, bilgisayar ve iletişim teknolojisi, kok ve yarı kok olmuştur. 1990'ların başında, tekstil ürünleri Çin'in Türkiye ihracatındaki en büyük paya sahip iken 1995 yılından bu yana, Çin'in Türkiye ihracatında tekstil yerini mekanik ve elektrik ürünleri almıştır. Mekanik ve elektrik ürünleri Çin'in Türkiye'ye toplam ihracatında bugün yarıdan fazla paya sahiptir. Türkiye'nin Çin'e olan ihracatındaki başlıca ürünler ise ham çelik kütük ve dövme, bakır cevheri, çelik, polietilen, biçilmiş kereste ve mermer taş olarak sayılabilir. Son üç yılda, Türkiye'nin Çin'de tanıtım çalışmaları, Türk lirasının devalüasyonu ve Çin hükümetinin Türkiye'den ithal edilecek bazı mallar için ithalatçılara mali desteklerde bulunmasının ardından Türkiye'nin Çin'e ihracatında artış gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Çin ile ticaretindeki en belirgin özellik ikili ticarete Türk tarafının büyük ticari açığının olması ve önemli bir hususta Çin'den ithal eden ürünlere Türkiye'nin sık sık anti-damping uygulaması yaparak önlem alması ve diğer kısıtlayıcı araçlar ile kendisini korumasıdır.

İki ülke 1990 ve 1995 yılında "Yatırım Koruma Anlaşması" , "Çifte Vergilendirmeden Kaçınma Anlaşması" imzalamıştır. 2000 yılından sonra, karşılıklı yatırım hızlı bir şekilde büyümeye başlamıştır. 2009 yılı sonuna kadar, Çin'in doğrudan yatırımı 318 milyon dolar olup ulaşım, nakliye, enerji, telekomünikasyon, madencilik, motosiklet montajı, ticaret, turizm gibi alanlarda yapılmıştır. Çin'de sözleşmesi yapılan Türk yatırımı tutarı 324 milyon dolar olup gerçekleşen 100 milyon doları aşmıştır (www.fdi.gov.tr).

Bu çalışmamızda Türkiye ve Çin ticaretinin son 15 yıllık ticareti incelemiş ve ikili ticaretin sonuçları ortaya konulmuştur. Çalışmamızın birinci bölümünde yer alan Giriş bölümünden sonra ikinci bölümde Türkiye'nin Dış Ticareti, üçüncü bölümde Türkiye'nin Çin ile Dış Ticareti incelenmiştir. Dördüncü bölümde Sonuç ve Değerlendirme yer almıştır.

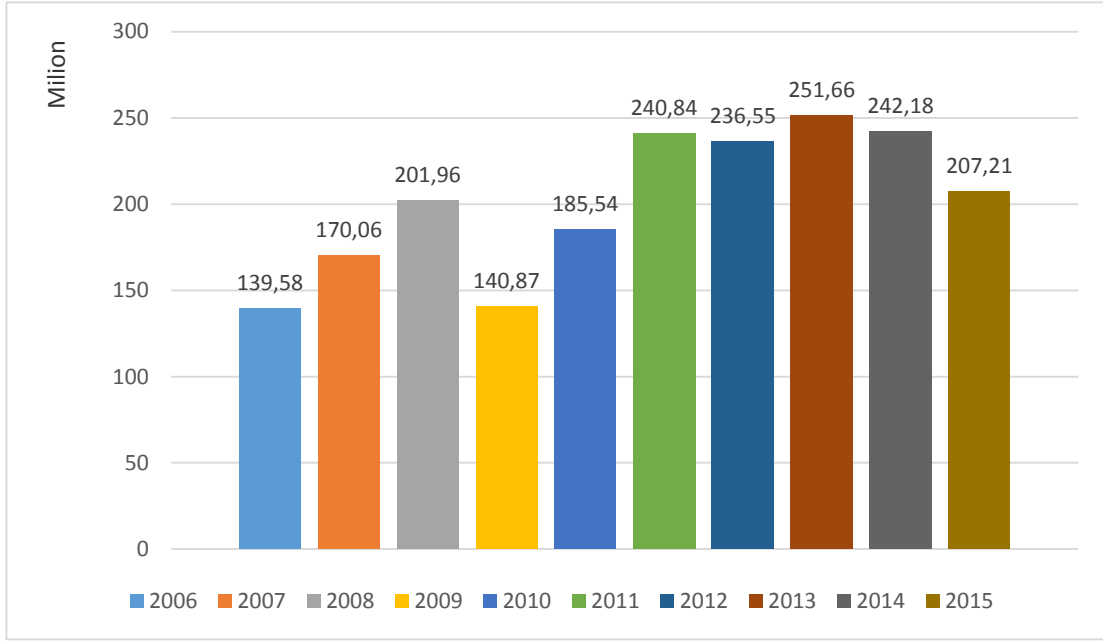
1.Türkiye'nin Dış Ticareti

Son 10 yıl bazında değerlendirildiğinde Şekil 1 de görüldüğü üzere, 2006 ile 2008 yılları arasında Türkiye'nin Dünya'ya ihracatı sürekli artmıştır. 2009 yılına gelindiğinde ise ihracatta bir düşüş kaydedilmiştir. 2009 ve 2012 yıllarında artışı devam eden Dünya'ya ihracatı, 2012 ve 2015 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2014 yılında ise ihracatımız 157,6 milyar dolar olarak zirveye ulaşmıştır. Dünya toplam ihracat hacmi 2006 yılı 11,9 trilyon dolardan 2015 yılında 16,3 trilyon dolara ulaşmış ve 10 yılda 1,37 kat büyümüştür. Türkiye'nin ihracatı 2006 yılında 85,53 milyar dolar iken, 2015 yılında 143,85 milyar dolarlık ihracatı ile 10 yılda 1,7 kat büyüme gerçekleşmiştir ve dünyanın 31. büyük ihracatçısı olmuştur (Trademap).

Şekil 1: Türkiye'nin Son 10 Yıllık Dünya'ya İhracatı 2006-2015

Kaynak: TradeMap

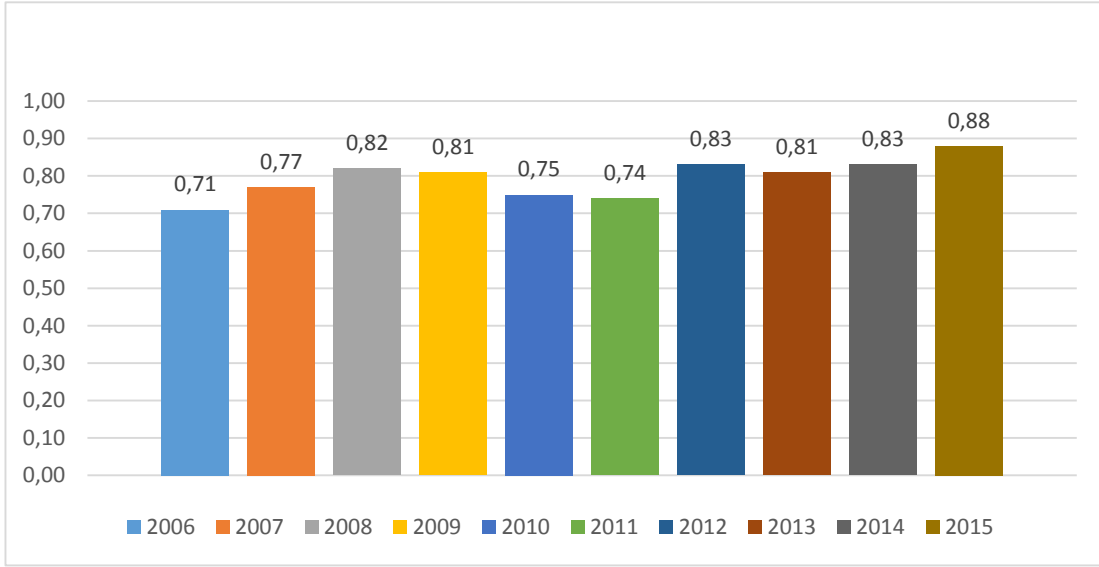

Şekil 2: Türkiye'nin Son 10 Yıllık Dünya'dan İthalatı 2006-2015

Kaynak: TradeMap

Şekil 2 de görüldüğü gibi, 2006 ile 2008 yılları arasında Türkiye'nin Dünya'ya İthalatı sürekli artmıştır. 2009 yılına İthalatımızda bir düşüş kaydedilmiştir. 2009 ve 2011 yıllarında artışı devam eden Dünya'ya İthalatı, 2012 ve 2015 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2013 yılında ise İthalatımız 251,66 milyar dolar olarak zirveye ulaşmıştır. Dünya toplam ithalat hacmi 2006 yılı 12,2 trilyon Amerika doları iken, 2015 yılı 16,5 trilyon Amerikan doları olarak 10 yılda 1,35 kat büyümüştür. Türkiye'nin Dünya'ya ithalatı 2006 yılında 139 milyar dolar iken, 2015 yılında 207 milyar dolarlık ithalatı ile 10 yılda 1,5 kat büyümeyi gerçekleştirmiştir ve dünyanın 20. büyük ithalatçısı olmuştur (Trademap).

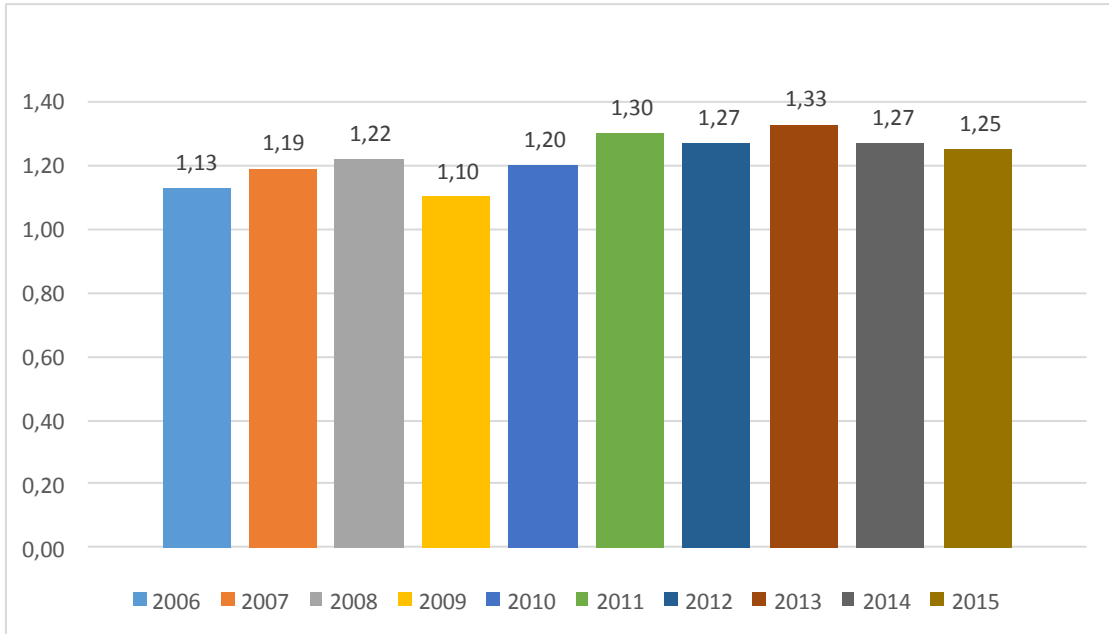
Amerika Birleşik Devletleri 2015 yılında 2,3 trilyon Amerika doları ile Dünya'nın en büyük ithalatçı ülkesidir. İkinci ve Üçüncü sırada Çin Halk Cumhuriyeti 1,7 trilyon Amerika doları, Almanya 1 trilyon Amerika doları olarak yer almaktadır. Fransa, Birleşik Krallık, Japon, Hong Kong, Kore, Hollanda, Kanada dünyanın en büyük 10 ithalatçısı içerisindedir.

Şekil 3: Türkiye'nin Son 10 Yıllık Dünya Mal İhracatındaki Payı %

Kaynak: TÜİK

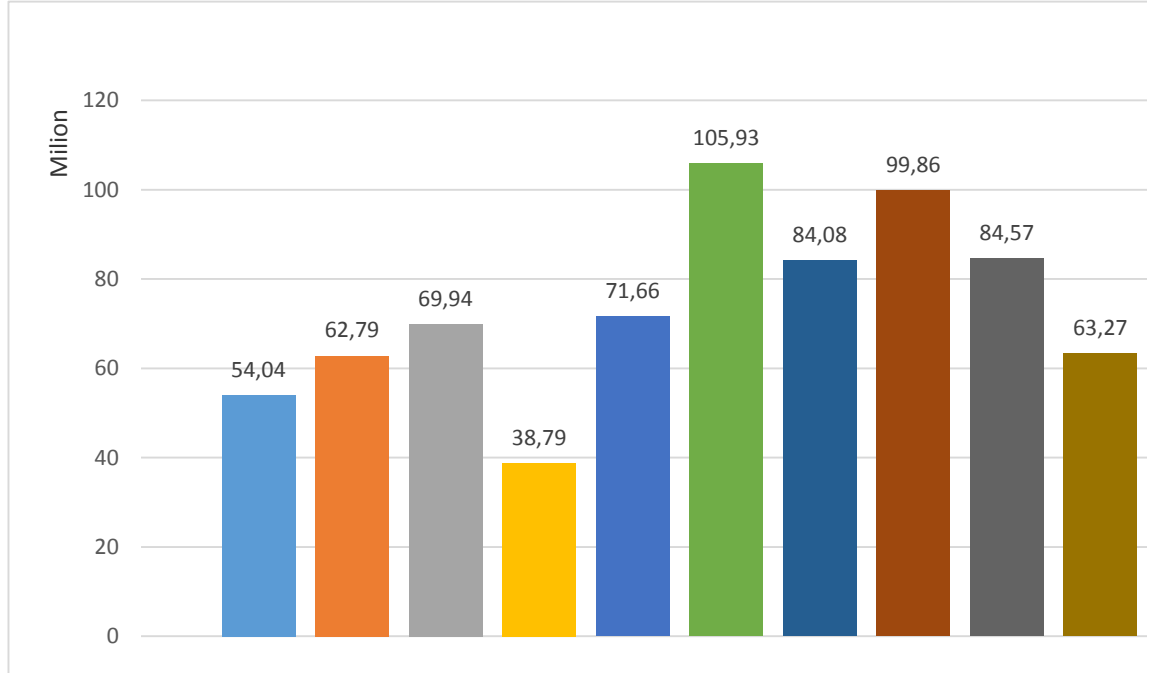
Şekil 3'te görüldüğü gibi Türkiye'nin dünya mal ihracatındaki payı 2006 ve 2015 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2015 yılında ise % 0.88 düzeyine yükselerek, son 10 yılın zirvesine ulaşmıştır.

Şekil 4: Türkiye'nin Son 10 Yıllık Dünya Mal İthalatındaki Payı %

Kaynak: TÜİK

Şekil 3'te görüldüğü gibi Türkiye'nin dünya mal ithalatındaki payı 2006 ve 2015 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2013 yılında % 1,33 olarak son 10 yılın zirvesine ulaşmıştır. 2015 yılında ise % 1,25 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Şekil 5: Türkiye'nin Son 10 Yıllık Dış Ticaret Açığı 2006-2015

Kaynak: TÜİK

Şekil 5'te görüldüğü gibi, 2006 ile 2008 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaret açığı sürekli artmıştır. 2009 yılına geldiğinde ise dış ticaret açığı önemli bir düşüş kaydetmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında dış ticaret açığı artışı devam eden Türkiye'nin, 2015 yılında dış ticaret açığı önemli bir düşüş kaydetmiştir ve 2014'e göre 25,2 azalarak 84 milyar 567 milyon dolardan 63 milyar 268 milyon dolara inmiştir. 2015 yılındaki bu düşük dış ticaret açığı, 2015 yılının cari açığının son 6 yıldaki en düşük cari işlemler açığı olmasını sağlamıştır. (Haberler, 2016)

Tablo 1: İhracatın Bölgesel Dağılımı

Ülke Grubu	2013	2014	2015
	% Pay	% Pay	% Pay
A- Avrupa Birliği (AB 28)	44,5	43,5	41,5
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	1,3	1,4	1,6
C-Diğer Ülkeler	54,2	55,1	56,9
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	9,8	9,6	9,4
2- Kuzey Afrika	5,9	6,2	6,6
3- Diğer Afrika	2,7	2,5	2,7
4- Kuzey Amerika	4,9	4,6	4,3
5- Orta Amerika ve Karayıp	0,6	0,6	0,7
6- Güney Amerika	0,9	1,2	1,4
7- Yakın ve Ortadoğu	21,6	22,5	23,4
8- Diğer Asya	7,2	7,4	7,9
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	0,4	0,4	0,4
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	0,1	0,1	0,1

Kaynak: TÜİK

Tablo 1’de görüleceği üzere, AB’ne ihracat toplam ihracatın yüzde payları yüzde 40-45 civarındadır. 2015’de 100 birim ihracatın yüzde 44,5’u 28 AB ülkesine yapılmıştır. Türkiye’nin Avrupa Birliğinden (AB 28) dışındaki diğer ülkelere yaptığı ihracatın toplam ihracatındaki payı yıllar itibariyle yüzde 54-57 arasındadır. Yakın ve Ortadoğu ve diğer Asya ülkelerine yapılan ihracatın toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 28-31 civarındadır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Avrupa Birliği’nden (AB 28) Türkiye’nin ithalatı toplam İthalatının yüzde 36-38 civarındadır. 2015’de ihracatın yüzde 36,7’u 28 AB ülkesine yapılmıştır.

Avrupa Birliği’nden (AB 28) Hariç, diğer ülkelerden yapılan ithalat toplam İthalatın yüzde 61-63’ü civarındadır. Yakın ve Ortadoğu ve diğer Asya ülkelerinden yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı ise yüzde 30-32’dir.

Tablo 2: İthalatın Bölgesel Dağılımı

Ülke grubu	2013	2014	2015
	% Pay	% Pay	% Pay
A- Avrupa Birliği (AB 28)	38	36,7	36,7
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	0,6	0,5	0,5
C-Diğer Ülkeler	61,4	62,8	62,8
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	13,6	15	16,4
2- Kuzey Afrika	1,5	1,4	1,4
3- Diğer Afrika	1	1	1
4- Kuzey Amerika	5,8	5,7	5,5
5- Orta Amerika ve Karayıp	0,5	0,5	0,5
6- Güney Amerika	1,8	1,6	1,5
7- Yakın ve Ortadoğu	6,6	8,5	8,8
8- Diğer Asya	25,7	23,2	21,7
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	0,3	0,3	0,5
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	4,7	5,6	5,3

Kaynak: TÜİK

2. Türkiye'nin Çin İle Dış Ticareti

Türkiye ile Çin arasındaki ticari ilişkilerin hacmi, ilk kez 1 milyar Amerikan doların Aşıldığı 1999 yılından bu yana düzenli bir gelişme göstermektedir. İkili ticaret hacmi, 2005 yılında 4,9 milyar, 2010 yılında ise 19,5 milyar Amerikan dolarına yükselmiştir. 2011 yılında ilk kez 24 milyar doların üzerine çıkan dış ticaret hacmi, 2012 yılında da aynı seviyeyi koruyarak 24,12 milyar dolar olmuştur. 2013 yılında ise dış ticaret hacmi 2012 yılında ara verdiği artış ivmesine devam ederek 28,29 milyar dolara sızramıştır (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

İkili ticari ilişkilerdeki gelişmeye rağmen, Çin ile ticarete Türkiye'nin karşılaştığı açık, yıllar itibariyle artış göstermektedir. İkili ticarete, Türkiye'nin 2011 yılı itibariyle dış ticaret açığı 19,2 milyar dolardır. 2012 yılında ise dış ticaret açığı 18,5 milyar doların altında olmuştur. 2013 yılında gelindiğinde dış ticaret açığının artışına devam ederek 21 milyar doları aştığı görülmektedir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

Türkiye ile Çin arasındaki dış ticaret hacmi 2015 yılında 27 milyar dolar seviyesine ulaşmış bu dönemde Çin'e ihracatımız 2,4 milyar dolar, Çin'den ithalatımız ise 24,82 milyar dolar olmuştur (Tou, 2016).

Tablo 3: Türkiye-Çin Dış Ticaret Değerleri

(Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1996	65	556	-491	622
1997	44	787	-743	832
1998	38	846	-808	885
1999	37	895	-858	931
2000	96	1.345	-1.249	1.441
2001	199	926	-726	1.125
2002	268	1.368	-1.100	1.637
2003	505	2.610	-2.106	3.115
2004	392	4.476	-4.084	4.868
2005	550	6.885	-6.336	7.435
2006	693	9.669	-8.976	10.362
2007	1.040	13.234	-12.195	14.274
2008	1.437	15.658	-14.221	17.095
2009	1.599	12.677	-11.077	14.276
2010	2.260	17.180	-14.920	19.440
2011	2.467	21.692	-19.225	24.159
2012	2.833	21.295	-18.462	24.128
2013	3.600,9	24.685,9	-21.085,0	28.286,8
2014	2.862,0	24.918,2	-22.056,3	27.780,2
2015	2.415,1	24.864,3	-22.449,3	27.279,3

Kaynak: TÜİK (18.03.2016)

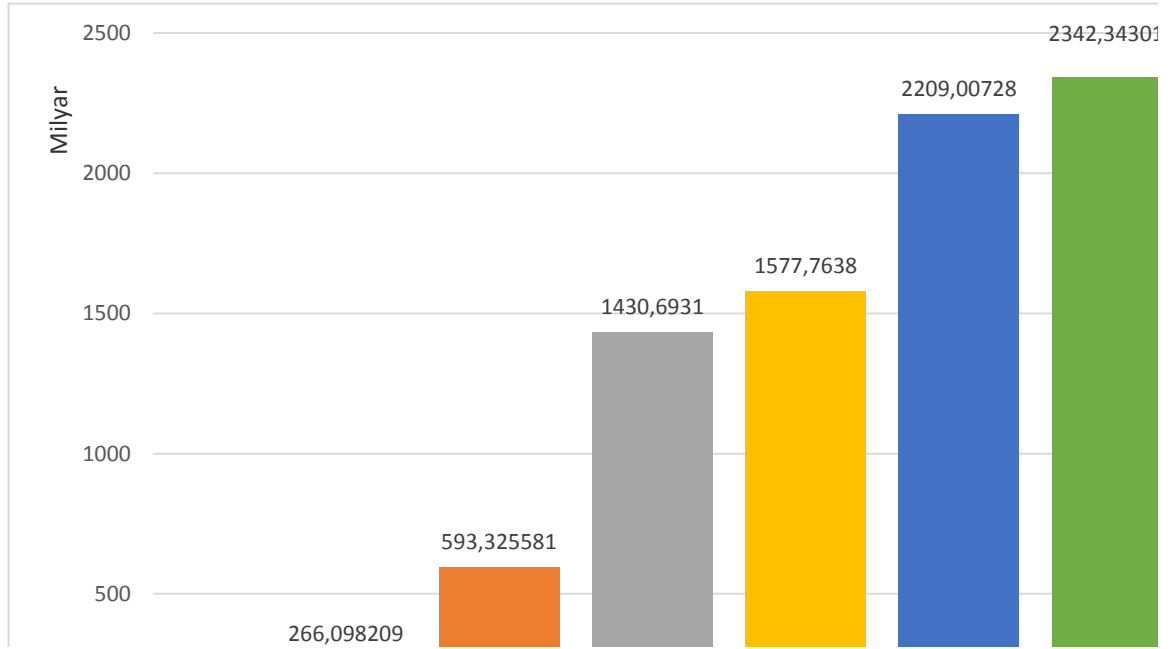
İkili ticaret hacmi 2014 yılında 27,74 milyar dolar olmuş ve geçen seneye göre % 2,1 küçülme yaşanmıştır. Türkiye'nin Çin'e ihracatı % 20,8 küçülme ile 2,86 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Çin'den ithalat % 0,7 artmış ve 24,88 milyar dolar olmuştur. Çin Türkiye'nin on dokuzuncu ihracat pazarı ve ithalatta ikinci büyük kaynağıdır (Zhang, 2015). 2015 yılında ikili ticaret hacminin 27,24 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve 2014 yılına göre % 1,8 küçülme yaşanmıştır. Türkiye'nin Çin'e ihracatı % 15,6 düşüş ile 2,41 milyar dolar olmuştur, Türkiye'nin Çin'den ithalatı ise % 0,2 düşüş ile 24,86 milyar dolar olmuştur. 2015 yılında; Çin Türkiye'nin on sekizinci ihracat pazarı ve ithalatta

birinci büyük kaynağı olup Türkiye'nin Çin ile dış ticaretindeki açığı 22,449 milyar dolar olmuştur.

2.1. Çin'in Dış Ticareti

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ihracatı 2015 yılında 2,2 trilyon Amerika doları ile Dünya'nın en büyük ihracatçı ülkesi olmuştur. İkinci ve Üçüncü sırada Amerika Birleşik Devletleri 1,5 trilyon Amerika doları, Almanya 1,3 trilyon Amerika doları ile yer almaktadır. Japonya, Fransa, Kore, Hong Kong, Hollanda, Birleşik Krallık, İtalya dünyanın 10 güçlü ihracatçısıdır.

2015 yılında, Çin'in toplam ithalat ve ihracat hacmi 3.69 trilyon dolar olup 2014 yılına göre % 7 düşüş gerçekleşmiştir (Gündem, 2016).

Şekil 6 : Çin'in Dünya'ya İhracatı 2001- 2015

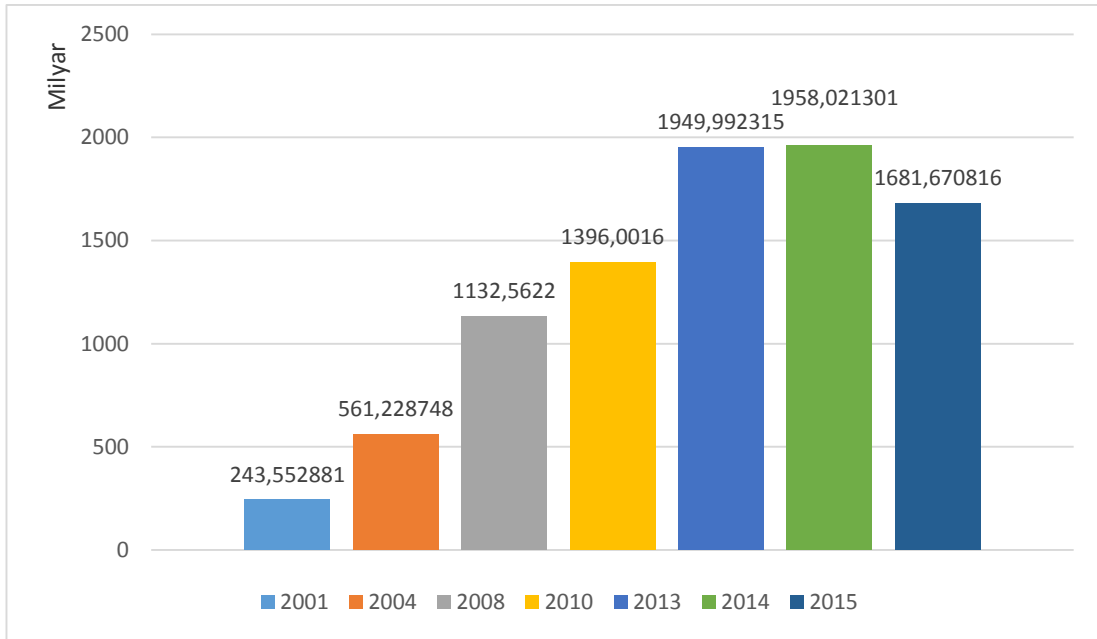
Kaynak: TradeMap

Şekil 6 de gösterildiği gibi Çin'in tüm ürünlerde Dünya'ya ihracatı 2001 yılından 2015 Yılına kadar 15 senede yükselen bir grafik çizmektedir. 2001 yılında Dünya'ya ihracatı 266 milyar dolar olup 2008 yılında 1 trilyon doları aşmış ve 2014 yılında 2,3 trilyon dolar olarak zirveye ulaşmıştır. 2015 yılında ise 2,2 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracat artışı Çin'in hızlı ekonomik büyümeyi destekleyen önemli bir bileşeni olmuştur.

Son 2 yılda, küresel talep gerilemiş ancak küresel ihracatta Çin'in payı 2014 yılında yüzde 12,3 oranında iken 2015 yılında yüzde 13,8 oranına yükselmiştir.

Çin'in önemli ihracat kalemleri şunlardır: mekanik ve elektrik ürünleri (toplam ihracatın yüzde 41), yüksek teknoloji ürünleri (yüzde 20), giyim, tekstil, ayakkabı, mobilya, plastik ürünler ve seramik (yüzde 16), motorlar ve jeneratörler gibi emek-yoğun sektörlerde (yüzde 5) ve entegre devreler (yüzde 5).

Çin'in ana ihracat ortakları olarak ABD (toplam ihracatın yüzde 18), Hong Kong (yüzde 15), Avrupa Birliği (yüzde 16, bunlar içinde Almanya, İngiltere ve Hollanda her biri yüzde 3 oranda yer tutuyor) . ASEAN ülkeleri (yüzde 12, bunlar içinde Vietnam yüzde 3 oranda yer tutuyor), Japonya (yüzde 6), Güney Kore (yüzde 4) ve Hindistan (yüzde 3) sayılabilir.

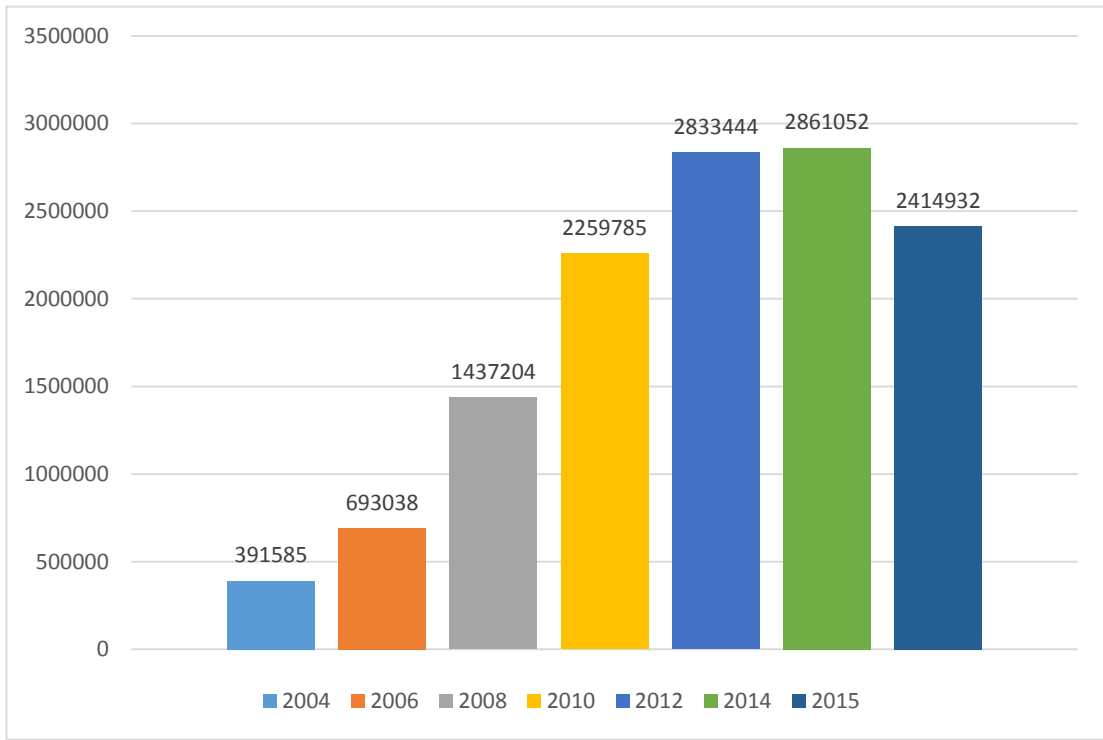
Şekil 7: Çin'in Dünya'dan İthalatı 2001- 2015

Kaynak: TradeMap

Şekil 2' de görüldüğü gibi Çin'in Dünya'dan İthalatı 2001 yılında ithalatı 243 milyar dolar olup 2008 yılında 1 trilyon Amerika doları aşan ithalat 2014 yılında 1,9 trilyon Amerika doları olarak zirveye ulaşmıştır. 2015 yılında ise 1,6 trilyon Amerika doları olarak gerçekleşmiştir.

2.2. Türkiye'nin Çin'e İhrac Ettiği Başlıca Ürünler

Türkiye'nin Çin'e ihracatı yıllar itibariyle artış göstermekle birlikte, gerek Çin'in ithalat potansiyeli gerek Türkiye'nin üretim ve ihracat kapasitesi dikkate alındığında yeterli görülmemektedir. 2000 yılında sadece 96 milyon Amerikan doları olan Türkiye'nin Çin'e ihracatı, 2005 yılında 550 milyon Amerikan dolarına, 2010 yılında 2,26 milyar Amerikan dolarına, 2015 yılında ise 2,4 milyar Amerikan dolara yükselmiştir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

Şekil 8: Türkiye'nin Çin'e Toplam İhracatı 2004-2015

Kaynak: TradeMap

2015 yılında Türkiye'nin Çin'e ihracatı 2,4 milyar Amerika doları olup, Çin'in 2015 yılındaki 1,6 trilyon Amerika doları olan toplam ithalatında Türkiye'nin payı ise yüzde 0.15 olmuştur. 2014 yılında Türkiye'nin Çin'e ihracatı 2,8 milyar Amerika doları olup 2004 yılından 2015 yılına kadar son 11 yılın zirvesine ulaşmıştır. 2014 yılında Çin'in toplam ithalatı 1,9 trilyon Amerika doları olup, Türkiye'nin payı yüzde 1.14 olmuştur. Bu demek ki 2014 yılı küresel ekonomide bir yükseliş olduğunu gösteriyor.

Yıllara göre en düşük performans 2004 yılında yaşanmıştır. 2004 yılında Türkiye'nin Çin'e ihracatı 391 milyon Amerika dolar olup 11 senedeki en düşük haldiydi. Çin'in 2004 yılındaki toplam dünya ithalatı 561 milyar Amerika doları oldu ve 2004 yılındaki 9,3 trilyon Amerika doları olan Dünya toplam ithalatındaki payı yüzde 5,9 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılındaki Türkiye'nin Çin toplam ithalatındaki payı ise yüzde 0.06 olmuştur.

Tablo 4: Türkiye'nin Çin'e İhracatında Başlıca Ürünler

		(milyon dolar)		
GTİP	ÜRÜNLER	2013	2014	2015
2515	MERMER VE TRAVERTEN, EKOSİN, SU MERMERİ, KİREÇLİ TAŞLAR	977,2	825,0	726,0
2840	Boratlar; Peroksiboratlar (Perboratlar)	224,8	218,5	197,7
2610	Krom Cevherleri Ve Konsantreleri	422,6	273,1	186,0
2607	Kurşun Cevherleri Ve Konsantreleri	154,3	97,7	117,3
2616	Kıymetli Metal Cevherleri Ve Konsantreleri	184,1	134,7	114,7
2603	Bakır Cevherleri Ve Konsantreleri	405,7	215,8	111,2
2528	Tabii Boratlar Ve Bunların Konsantreleri	109,5	117,4	108,3
5501	Sentetik Filament Demetleri	30,9	6,0	35,0
5101	Yün Ve Yapağı (Kardesiz/Taranmamış)	24,8	34,4	28,4
8403	Merkezi Isıtma Kazanları (84.02 Pozisyonundakiler Hariç)	27,7	37,2	28,2
5702	Dokunmuş Halılar Ve Dokumaya Elverişli Maddelerden Diğer Yer Kaplamaları	44,7	49,5	27,2
2810	Bor Oksitleri, Borik Asitler	55,3	44,2	26,3
9018	Tıpta, Cerrahide, Dişçilikte Ve Veterinerlikte Kullanılan Alet Ve Cihazlar	13,9	19,6	25,7
3202	Debagatte Kullanılan Sentetik Organik Ve Anorganik Maddeler Ve Müstahzarlar	23,7	23,1	24,8
0802	Diğer Kabuklu Meyveler (Taze/Kurutulmuş) (Kabuğu Çıkarılmış/Soyulmuş)	1,6	2,1	23,1
7322	Demir Veya Çelikten Elektriksiz Merkezi Isıtmaya Mahsus Radyatör, Motorlu Hava Püskürtücüler, Bunlar	26,6	29,8	22,1
4302	Dabaklanmış, Aprelenmiş Kürkler	37,8	24,0	19,0
8411	Turbojetler, Turbopropellerler Ve Diğer Gaz Türbinleri	1,0	0,5	17,8
2008	Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen Meyve Ve Yenilen Diğer Bitki Parçalarının Konserveleri	11,2	10,9	17,8
1905	Ekmek, Pasta, Kek, Bisküvi Ve Diğer Ekmekçi Mamüller, Hosti, Boş İlaç Kapsülü Mühür Güllacı, Pirinç	7,8	12,4	15,3

Kaynak: TradeMap

İki trilyon Amerikan dolarını aşan ihracatı potansiyeline sahip olan dış ve iç tüketime dayalı büyüme sürecine geçmeye çalışan Çin'e yönelik Türkiye'nin ihracatının

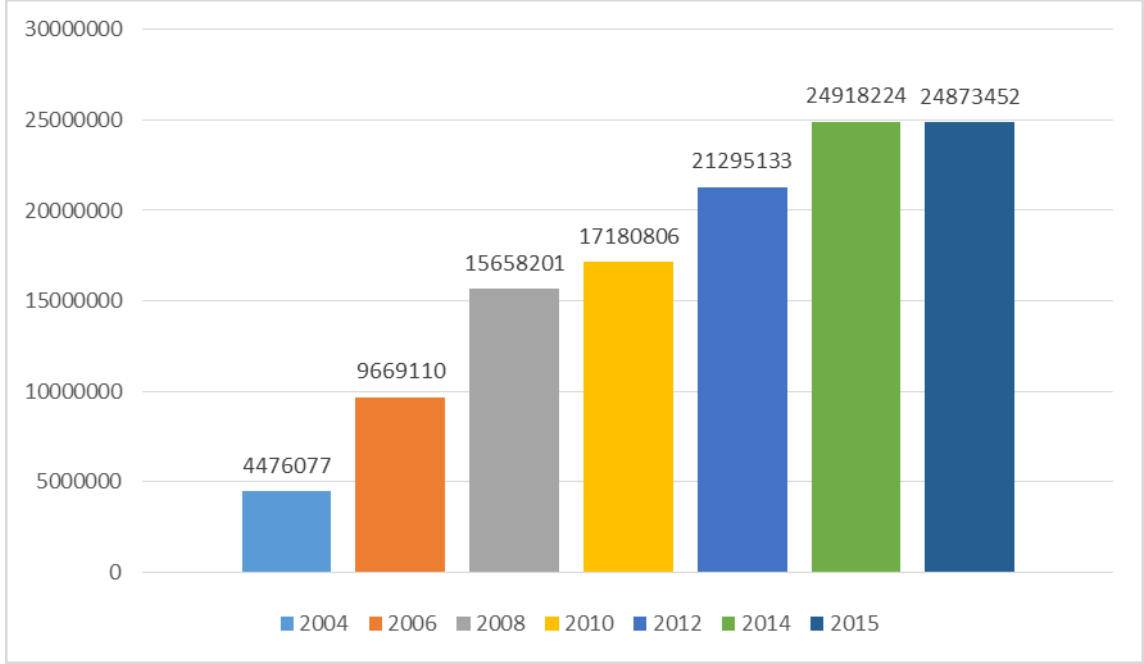
yeterli bir seviyeye ulaşamamasının temel nedenleri vardır. Çin'deki tüketim eğilimleri ile pazar farklılığı, Çin pazarının "kendine özgü" yapısı, bölge içi (Güneydoğu Asya ve Pasifik) ticaretin çok güçlü olması, Çin'in önemli küresel ticaret ülkeleri ve blokları tarafından çevrelenmesi bir nedendir. Türkiye ile Çin arasında özel ticaret anlaşmalarının bulunmaması ve karşılıklı yatırım ilişkilerinin yeterince gelişmemiş olması ve ihracatçılarımızın Çin ve Asya-Pasifik bölgesine yönelik sistematik çalışmalar yürütmemesi yine bir büyük nedendir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

Türkiye'nin Çin'e ihracatının yapısı incelediğinde, Çin ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeler ve kimyasallar ağırlıklı bir yapının olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, mermer ve doğal taş, krom cevherleri, bakır cevherleri, kurşun cevherleri, manganez ve kimyasallar Türkiye'nin Çin'e temel ihraç ürünlerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, oto yedek parçaları, çeşitli makineler (gaz türbini, dokuma makinesi vb.) deri, yün ve fındık gibi bazı ürün gruplarının ihracatında da gelişmeler gözlemlenmektedir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

2.3.Türkiye'nin Çin'den İthal Ettiği Başlıca Ürünler

Çin ile ticari ilişkilerimiz ithalat ağırlıklı bir gelişim sergilemektedir. 2000 yılında 1,3 milyar Amerikan doları olan ithalatımız, 2005 yılında 6,8 milyar, 2010 yılında ise bir önceki yıla göre %35 oranında artarak, 17,18 milyar Amerikan dolara yükselmiştir, 2015 yılında ise Çin'den ithalatımız 24,88 milyar Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2016).

2015 yılında Türkiye'nin Çin'den ithalatı 24,8 milyar Amerika doları olup, Türkiye'nin toplam ithalatında en büyük payı almıştır. Aynı zamanda Çin'in 2015 yılındaki 2.28 trilyon Amerika doları olan toplam ihracatında Türkiye'nin payı ise yüzde 1.08 olmuştur. 2014 yılında Türkiye'nin Çin'den ithalatı 24,9 milyar Amerika dolar olup 2004 yılında 2015 yılına kadar son 11 yılın zirvesine ulaşmıştır. 2014 yılında Çin'in toplam ihracatı 2.34 trilyon Amerika doları olup, Türkiye'nin payı yüzde 1.06 olmuştur. Bu demekki 2014 yılı küresel ekonomi de aynı anda bir yükseliş olduğunu göstermektedir.

Şekil 9: Türkiye'nin Çin'den Toplam İthalatı 2004-2015

Kaynak: TradeMap

Yıllara göre en düşük performans 2004 yılında yaşanmıştır. 2004 yılında Türkiye'nin Çin'e ithalatı 4.47 milyar Amerika dolar olup 11 senedeki en düşük haldydi. Çin'in 2004 yılındaki toplam dünya ihracatı 593 milyar Amerika doları oldu ve 2004 yılındaki 9 trilyon Amerika doları olan Dünya toplam ihracatındaki payı yüzde 6,6 olarak gerçekleşti. 2004 yılındaki Türkiye'nin Çin toplam ihracatındaki payı ise yüzde 0,7 olmuştur.

Çin'den gerçekleştirilen ithalatın yapısı incelendiğinde, geniş bir ürün çeşitliliği ile karşılaşılmaktadır. İthalatın önemli bir bölümünü yatırım ve ara malları (3/4'ünü), geri kalanını ise tüketim malları oluşturmaktadır. 2010 yılı verilerine göre Türkiye'nin Çin'den ithalatında öne çıkan kalemler, otomatik bilgi işlem makineleri ve aksamı, telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar, elektrikli ses/görüntülü işaret cihazlar, elektrik konvertisörleri, pamuk, oyuncak, televizyon alıcıları, iplik ve oto yedek ürünleridir (Müsteşarlığı, 2016).

Tablo 5: Türkiye'nin Çin'den İthalatında Başlıca Ürünler

(milyon dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2013	2014	2015
8517	Telefon Cihazları, Ses, Görüntü Veya Diğer Bilgileri Almaya Veya Vermeye Mahsus Diğer Cihazlar	2.440,8	2.636,4	2.959,0
8471	Otomatik Bilgi İşlem Mak. Bunlara Ait Birimler; Manyetik Veya Optik Okuyucular, Verileri Koda Dönüşt	1.819,4	1.802,0	1.394,1
7207	Demir Veya Alaşımız Çelikten Yarı Mamuller	0,2	72,1	510,9
8529	Sadece Veya Esas İtibariyle 85.25 İla 85.28 Pozisyonlarında Yer Alan Cihazlara Mahsus Aksam Ve Parça	770,3	561,8	464,7
5402	Sentetik Filament İplikleri (Dikiş İpliği Hariç) (Perakende Olarak Satılacak Hale Getirilmemiş)	447,1	465,0	450,8
9405	Diğer Aydınlatma Cihazları, Işıklı Panolar, Işıklı Tabelaları Ve Benzer Eşya Ve Bu Eşyanın Aksam Ve	354,0	427,2	391,3
8708	Karayolu Taşıtları İçin Aksam, Parça Ve Aksesuarlar	283,9	317,9	373,6
8541	Diyodlar, Transistörler Vb Yarı İletken Tertibat; Işık Yayan Diyodlar; Monte Edilmiş Piezo Elektrik	74,2	132,7	362,0
8504	Elektrik Transformatörleri, Statik Konvertörler (Örneğin; Redresörler) Ve Endüktörler	287,1	318,1	310,0
9503	Üç Tekerlekli Bisikletler, Skuterler, Oyuncak Bebekler, Diğer Oyuncaklar, Küçültülmüş Modeller, Bilm	343,1	351,1	304,5
8414	Hava Veya Vakum Pompaları, Hava Veya Diğer Gaz Kompresörleri, Fanlar, Aspiratörü Olan Havalandırmaya	349,2	278,2	278,0
7225	Diğer Alaşımız Çelikten Yassı Hadde Mamulleri (Geniřliđi 600 Mm.Veya Daha Fazla)	6,0	67,0	275,1
8528	Monitörler Ve Projektörler, Televizyon Alıcı Cihazları	249,0	222,7	247,2
8516	Elektrikli Su Isıtıcıları, Elektrotermik Cihazlar, Ortam Isıtıcıları, Saç Ve El Kurutucuları, Ütüler	263,6	268,1	237,8
8501	Elektrik Motorları Ve Jeneratörler [Elektrik Enerjisi Üretim (Elektrojen) Grupları Hariç]	231,1	216,3	227,0
8481	Borular, Kazanlar, Tanklar, Depolar Ve Benzeri Diğer Kaplar İçin Musluklar, Valfler (Vanalar) Ve Ben	238,1	231,3	224,0
4202	Deri Ve Köseleden Sandık, Bavul, Valiz, Evrak Çantası, Seyahat Eşyası, Kılıf Vb.	276,2	284,8	218,4
8443	Baskı Yapmaya Mahsus Makinalar; Kopyalama Ve Faks Makinaları; Bunların Aksam, Parça Ve Aksesuarları	282,7	283,9	213,0
3926	Plastikten Diğer Eşya	193,0	230,6	211,8
6210	Plastik, Kauçuk Sıvanmış, Emdirilmiş Elyaftan Hazır Giyim Eşyası	189,0	184,9	203,6

Kaynak: TradeMap

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye ve Çin arasındaki ticari ilişkiler 1965 yılında başlamış, 1995 yılından sonra Çin'in Türkiye'ye olan ihracatında çeşitlenme yaşanmış ve başlangıçta ağırlıklı olan tekstil ürünlerin yerine giderek mekanik ve elektrik ürünler almıştır. Türkiye'nin Çin'e olan ihracatındaki başlıca ürünler ise çelik, bakır ve mermer taş olarak öne çıkmıştır. 2004 yılında Türkiye'nin Çin'den ithalatı 4.47 milyar Amerika dolar olup Çin'in 2004 yılındaki toplam ihracatı olan 593 milyar dolar içindeki payı ise yüzde 0,7 olmuştur. Çin'in Türkiye'ye ihracatı her yıl artarak 2015 yılında 24,8 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'in 2015 yılındaki 2.28 trilyon dolar olan toplam ihracatında Türkiye'nin payı ise yüzde 1.08 olmuştur. İthalatın önemli bir bölümünü yatırım ve ara malları (3/4'ünü), geri kalanını ise tüketim malları oluşturmaktadır. Çin'in ihracatı içinde Türkiye'nin payı son on yılda yüzde 54 artmıştır. Çin, Türkiye'nin toplam ithalatında en büyük paya sahip ülke olmuştur. 2015 yılında Türkiye'nin Çin'e ihracatı 2,4 milyar dolar olmuştur. Çin'in 2015 yılındaki 1,6 trilyon Amerika doları olan toplam ithalatında Türkiye'nin payı ise yüzde 0.15 olmuştur. Türkiye'nin ihracatının yaklaşık on katı ithalat yaptığı görülmektedir.

İki ülke arasında işbirliği için yüksek potansiyel mevcuttur. Ancak iki ülke arasındaki Türkiye'nin her yıl yirmi milyar doların üstünde dış ticaret açığı vermesi ve Çin'den ithal eden ürünlere uygulanan anti-damping ikili ticaretin başta gelen iki sorunudur.

2016 içerisinde Türk hükümeti Çin'in beton pompası ve beton pompası makinası, PV parçaları ve kapitone kumaşları için 3 adet anti-damping soruşturması başlatmıştır. Tel, pentaeritritol ve lastikler için 3 adet Anti-damping soruşturması nihai karar aşamasındadır.

Türkiye'nin Çin ile dış ticaretinde Türkiye'nin aleyhine giderek artan büyük dış ticaret açığının azaltılması için Türkiye'nin Çin'e ihracatının artırılması konusunda gerekli çalışmaların yapılması ve politikaların üretilmesine acil ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynakça

Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2016). *Dijital Port.* <http://dijitalport.com: http://dijitalport.com/turkiye-ile-cinin-dis-ticareti/> adresinden alındı

Adıgüzel, Muhittin. (2011). *Ekonomik.Kültürel ve Politik Küreselleşme ve Sonuçları* Ankara: Nobel akademik yayıncılık eğitim danışmanlık tic.ltd.sertifika nu 20779.

Büyükeksi, M. (2015). 2014 Yılında Dünya Pazar Payımızı Artırdık İhracatla Büyüdük. *Ekonomi Ve Dış Ticaret Raporu*, 5.

Dışişleri,T.C.(2016, 1). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişler Bakanlığı.* <http://www.mfa.gov.tr: http://www.mfa.gov.tr/turk-ekonomisindeki-son-gelismeler.tr.mfa> adresinden alındı

Ekonomi Bakanlığı, T.C. (2016). *Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı.* www.ekonomi.gov.tr: http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/%C3%87in%20Halk%20Cumhuriyeti/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159945&contentTitle=T%C3%BCrkiye+ile+Ticaret&_adf.ctrl-state=1b9c2zv5uv_4&_afLoop=950698849383123& adresinden alındı

Ekonomi Bakanlığı. (2016). *Ekonomik Görünüm.* Ankara: Ekonomi Bakanlığı.

Guo, A. k. (2015, 1 18). *Eastern Ekonomi.* <http://finance.eastday.com/: http://finance.eastday.com/> adresinden alındı

Gündem, E. H. (2016, Ocak 14). *Ekonomik Gündem.* money.163.com: http://money.163.com/16/0114/01/BD8LFV7P00253B0H.html adresinden alındı

Gürlesel, D. C. (2015). *Türkiye İhracatçılar Meclisi Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2015.* İstanbul: TİM adına, Küçük Mucizeler Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri tarafından yayına hazırlanmıştır.

Haberler, (2016. 2. 11). *2015 cari açık rakamları açıklandı.* En Son Haber: <http://www.ensonhaber.com/aralik-ayi-cari-acik-rakamlari-aciklandi-2016-02-11.html> adresinden alındı

İstatistik , Ç. (2016, 3 9). *Çin Ulusal İstatistik Bürosu.* http://www.stats.gov.cn: http://www.stats.gov.cn/tjsj/sjjd/201603/t20160309_1328611.html adresinden alındı

Kun, Z. (2015, 7 15). *Zhi Kun Eđitimi*. www.zhikunedu.com:
<http://www.zhikunedu.com/ZhiKunZiXun/382338.html> adresinden alındı

Li, Q. z. (2015, 1 9). *Eastern Economi*. <http://finance.eastday.com/>:
<http://finance.eastday.com/> adresinden alındı

Ticari, . (2004, 6 7). *İstanbul'daki Çin Bařkonsolosluđu Ekonomik ve Ticari Bölümü*.
<http://istanbul.mofcom.gov.cn>:
<http://istanbul.mofcom.gov.cn/aarticle/jmxw/200406/20040600230870.html> adresinden
alındı.

TÜİK (2016). *Türkiye İstatistik Kurumu*.

Tou, T. (2016, 4 15). *Tou tiao sitesi (gündem)*. www.toutiao.com:
<http://toutiao.com/a6273688123402780930/> adresinden alındı

Trademap; <http://www.trademap.org/Index.aspx>

Zeybekçi, N. (2015). Türkiye Uzun Vadeli Hedeflerine Yüksek Katma Deđerle
Uzanacak. *Ekonomi Ve Dış Ticaret Raporu 2015*, 3.

Zhang, H. (2015, 5 6). *Çin ticari istihbarat sitesi*. www.askci.com:
<http://www.askci.com/news/2015/05/06/93644qfvd.shtml> adresinden alındı

<http://www.fdi.gov.cn>: http://www.fdi.gov.cn/1800000121_21_94165_0_7.html